

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

I. ÚS 177/2023-12

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu Jany Baricovej a sudcov Rastislava Kaššáka (sudca spravodajca) a Miloša Maďara v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky v 1. rade [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], a sťažovateľa v 2. rade [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], právne zastúpeného advokátom Mgr. Vladimírom Šárnikom, Rožňavská 2, Bratislava, proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 5 Cdo 6/2022 z 27. októbra 2022 takto

r o z h o d o l :

1. Konanie o ústavnej sťažnosti sťažovateľky v 1. rade **z a s t a v u j e**.
2. Ústavnú sťažnosť sťažovateľa v 2. rade **o d m i e t a**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť a skutkové okolnosti prípadu

1. Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 7. februára 2023 doručená ústavná sťažnosť oboch sťažovateľov, v ktorej namietajú porušenie základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a základného práva na náhradu škody spôsobenej nesprávnym úradným postupom podľa čl. 46 ods. 3 ústavy rozhodnutím Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) označeným v záhlaví tohto uznesenia.

2. Z obsahu ústavnej sťažnosti a k nej pripojených príloh vyplýva, že v konaní vedenom Okresným súdom Bratislava II (ďalej len „okresný súd“) pod sp. zn. 21 C 56/2017 sa každý zo sťažovateľov podanou žalobou domáhal proti Slovenskej republike, za ktorú koná Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „žalovaná“) zaplatať sumu 11 000 eur s príslušenstvom z titulu náhrady nemajetkovej ujmy, ktorá im mala byť spôsobená nesprávnym úradným postupom okresného súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 9 C 88/2004, a to v zmysle zákona č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 514/2003 Z. z.“). Nesprávny úradný postup

spočíval vo vzniku zbytočných prietáhov v predmetnom konaní, ktorých existenciu v určitom období súdneho konania uznala aj predsedníčka okresného súdu v odpovedi na ich sťažnosť na prietahy.

3. Rozsudkom č. k. 21 C 56/2017-79 z 8. apríla 2019 (ďalej len „rozsudok okresného súdu“) okresný súd žalobu sťažovateľov v celom rozsahu zamietol a žalovanej nárok na náhradu trov konania nepriznal.

3.1. Konštatoval, že vznik zbytočných prietáhov v konaní vedenom pod sp. zn. 9 C 88/2004 ešte automaticky nepredstavuje aj vznik nemajetkovej ujmy, ktorú je potrebné odškodniť v požadovanej sume. Sťažovatelia v konaní nepreukázali splnenie predpokladov zodpovednosti žalovanej za vznik nemajetkovej ujmy, a to samotnú existenciu nemajetkovej ujmy a tiež príčinnú súvislosť medzi tvrdeným nesprávnym úradným postupom a uplatňovanou nemajetkovou ujmu. Keďže sťažovatelia neunesli dôkazné bremeno a nepreukázali dopad nesprávneho úradného postupu súdu na ich rodinný a spoločenský život, na ich česť, vážnosť a dôstojnosť, prípadne na iné sféry života, konajúci súd ich žalobu zamietol. Navyše, v danom prípade došlo k určitému spôsobu satisfakcie za nesprávny úradný postup v podobe ospravedlnenia predsedníčky okresného súdu za vzniknuté prietahy v konaní, čo je podľa okresného súdu potrebné považovať za postačujúce v intenciách § 17 ods. 2 zákona č. 514/2003 Z. z.

4. O odvolaní sťažovateľov rozhodol Krajský súd v Bratislave (ďalej len „krajský súd“) rozsudkom č. k. 4 Co 223/2019-121 zo 16. júna 2021 (ďalej len „rozsudok krajského súdu“), ktorým rozsudok okresného súdu potvrdil ako vecne správny podľa § 387 ods. 1 a 2 Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“).

4.1. V celom rozsahu sa stotožnil s právnym názorom okresného súdu, že sťažovatelia v konaní neunesli dôkazné bremeno o svojom tvrdení, že v dôsledku vzniknutých prietáhov v súdnom konaní im vznikla nemajetková ujma, ktorú je potrebné odškodniť finančne v žalovanej sume. Poukázal na § 17 ods. 2 zákona č. 514/2003 Z. z., z ktorého vyplýva, že pre prípad preukázania vzniku nemajetkovej ujmy je primárnym zadosťučinením za takúto ujmu samotné konštatovanie porušenia práva, až keď sa toto zadosťučinenie nejaví ako postačujúce, následným možným stupňom zadosťučinenia je uspokojenie vzniknutej ujmy inak ako finančne, a až následne, ak nemožno nemajetkovú ujmu uspokojiť inak, patrí poškodenému peňažná náhrada. Svoj názor odvolací súd podporil aj odkazom na rozhodnutia ústavného súdu č. k. I. ÚS 285/2018 a č. k. IV. ÚS 271/2018.

5. Proti napadnutému rozsudku krajského súdu podali sťažovatelia dovolanie, ktorého prípustnosť vyvodili z § 421 písm. a) CSP, namietajúc odklon krajského súdu od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu (konkrétne od jeho rozhodnutí č. k. 4 Cdo 407/2018 a 4 Cdo 130/2020), a to pri vyriešení otázky danosti priamej a bezprostrednej príčinnej súvislosti medzi nesprávnym úradným postupom a vznikom nemajetkovej ujmy, teda či vzniká právo na priznanie nemajetkovej ujmy už len zo samotnej existencie nesprávneho úradného postupu (t. j. automaticky).

6. Najvyšší súd napadnutým uznesením dovolanie sťažovateľov odmietol ako neprípustné podľa § 447 písm. c) CSP.

6.1. Po poskytnutí rozboru skutkových okolností a právnych názorov prijatých v rozhodnutiach, na ktoré sťažovatelia v dovolaní poukazovali, dospel k záveru, že krajský súd sa pri riešení vymedzenej dovolacej otázky neodklonil od ustálenej rozhodovacej praxe najvyššieho súdu.

Skonštatoval správnosť právneho posúdenia veci odvolacím súdom, ktorý pri posudzovaní nároku sťažovateľov na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch vychádzal z § 17 ods. 2 a 3 zákona č. 514/2003 Z. z. a skúmal, či je dostatočným zadost'učinením vzhľadom na nemajetkovú ujmu spôsobenú nesprávnym úradným postupom samotné konštatovanie porušenia práva, či je možné nemajetkovú ujmu uspokojiť inak ako v peniazoch, alebo je možná iba peňažná náhrada. Odvolací súd správne zdôraznil sporový charakter konania o nároku podľa zákona č. 514/2003 Z. z. a povinnosť strán sporu uniesť dôkazné bremeno. Ak sťažovatelia tvrdili, že v konaní uviedli relevantné skutočnosti pre posúdenie ich nároku, najvyšší súd zdôraznil, že proces dokazovania alebo hodnotenia dôkazov ako proces vedúci k zisteniu skutkového stavu sporu, porušujúci právo strany sporu na spravodlivý proces, by za splnenia ostatných zákonných predpokladov predstavoval dôvod podľa § 420 písm. f) CSP, ktorý však sťažovatelia v dovolaní neuplatnili.

II.

Sťažostná argumentácia

7. Predostretú sťažostnú argumentáciu vo vzťahu k napadnutému uzneseniu najvyššieho súdu možno zhrnúť takto:

- a) ujmu utrpenu v dôsledku vzniku zbytočných priet'ahov v konaní je ujma na samotnom práve na bezpriet'ahovom a plynulom konaní, a preto nie je potrebné preukazovať aj vznik sekundárnej ujmy spočívajúcej v zásahu do osobnej sféry poškodenej osoby. Rovnako je „absurdné“ vyžadovať preukázanie príčinnej súvislosti medzi nesprávnym úradným postupom a vznikom nemajetkovej ujmy. Pre priznanie nároku na náhradu nemajetkovej ujmy postačuje preukázať len samotnú existenciu zbytočných priet'ahov;
- b) nárok sťažovateľov bol najvyšším súdom posúdený „nelogicky“ a „v rozpore so zmyslom a účelom zákona“. Najvyšší súd zaujal názor, podľa ktorého porušenie práva na konanie bez priet'ahov nezakladá vznik ujmy, a teda do tohto práva možno zasahovať „beztrestne“, pokiaľ nevznikne aj sekundárny následok, čo odporuje dlhoročnej judikatúre ústavného súdu;
- c) nesprávnou aplikáciou § 17 ods. 2 a 3 zákona č. 514/2003 Z. z. v rozpore s jeho zmyslom a účelom došlo k porušeniu označených základných práv.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

8. Hneď v úvode považuje ústavný súd za nevyhnutné vysporiadať sa s procesnou subjektivitou sťažovateľky v 1. rade, pretože z úmrtného listu predloženého právnym zástupcom 18. februára 2023 vyplýva, že k jej úmrtiu došlo [REDAKOVANÉ], t. j. ešte pred podaním ústavnej sťažnosti. Je teda zrejmé, že sťažovateľka v 1. rade nedisponovala procesnou subjektivitou od samotného začiatku konania pred ústavným súdom. Vzhľadom na to, že procesná subjektivita predstavuje takú procesnú podmienku, ktorej neexistencia tvorí neodstrániteľnú vadu konania, ústavný súd konanie o ústavnej sťažnosti sťažovateľky v 1. rade zastavil (bod 1 výroku tohto uznesenia) podľa § 62 CSP v spojení s § 62 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“).

9. V ďalšej časti rozhodnutia preto bude ústavný súd posudzovať opodstatnenosť sťažostnej argumentácie len vo vzťahu k sťažovateľovi v 2. rade.

10. Podstatou ústavnej sťažnosti je namietané porušenie základných práv podľa čl. 46 ods. 1 a 3 ústavy napadnutým uznesením najvyššieho súdu o odmietnutí dovolania z dôvodu jeho neprípustnosti podľa § 447 písm. c) CSP.

11. V kontexte uplatnenej sťažnostnej argumentácie považuje ústavný súd za žiaduce zdôrazniť, že si plne uvedomuje úlohu najvyššieho súdu v civilnom procese, ktorý rozhoduje ako dovolací súd v už právoplatne skončenom spore. Rešpektuje aj jeho vlastnú diskreciu vo vzťahu k posudzovaniu prípustnosti a dôvodnosti dovolania, čo však nevylučuje, aby ústavný súd v konaní o ústavnej sťažnosti následne preskúmal, či právomoc najvyššieho súdu bola realizovaná ústavne konformným spôsobom. Skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť predmetom jeho kontroly iba vtedy, ak by vyvedené závery boli zjavne neodôvodnené, a tak z ústavného hľadiska neospravedliteľné a neudržateľné, a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (I. ÚS 13/00, I. ÚS 117/05).

12. Také pochybenie však nebolo v posudzovanej veci sťažovateľa v 2. rade zistené.

13. Na tomto mieste je potrebné poukázať na to, že ústavná sťažnosť a v nej obsiahnutá pomerne strohá argumentácia je v danom prípade len prejavom nespokojnosti sťažovateľa v 2. rade s rozhodnutím najvyššieho súdu. Sťažovateľ v podstate vyjadruje len svoj nesúhlas a polemizuje s právnym názorom prijatým konajúcimi súdmi, že na priznanie nároku na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch sa vyžaduje taktiež preukázanie vzniku nemajetkovej ujmy a (bezprostrednej) príčinnej súvislosti medzi vzniknutou ujmomou a namietaným nesprávnym úradným postupom. Porušenie svojich základných práv vidí sťažovateľ v nesprávnej aplikácii § 17 ods. 2 a 3 zákona č. 514/2003 Z. z.

14. Napriek tomu, že základné právo na náhradu škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím a nesprávnym úradným postupom pri výkone verejnej moci vyplýva priamo z čl. 46 ods. 3 ústavy, právomoc rozhodovať o uplatnených nárokoch je primárne doménou všeobecných súdov. Ide o otázku tzv. podústavného práva, do ktorého riešenia nie je ústavný súd oprávnený akokoľvek vstupovať, pretože by išlo o neprípustný zásah do rozhodovacej činnosti nezávislých orgánov verejnej moci. Výnimku by, ako už bolo uvedené, predstavovalo napríklad porušenie procesných pravidiel zakladajúcich porušenie základného práva na súdnu ochranu alebo vyslovenie úplne extrémnych právnych záverov, ktoré by vybočovali z interpretačných metód či vôbec nemali oporu v skutkových zisteniach (pozri napr. sp. zn. I. ÚS 131/2020).

15. V prejednávanej veci konajúce súdy akcentovali uplatnenie prejednávacej zásady v predmetnom civilnom sporovom konaní, v zmysle ktorej bolo povinnosťou sťažovateľa (resp. v tom čase oboch sťažovateľov ako žalobcov) tvrdiť a preukázať nielen existenciu nesprávneho úradného postupu spočívajúceho v neprímeranej dĺžke špecifikovaného súdneho konania, ale aj vznik nemajetkovej ujmy (t. j. rozsah a intenzitu nepriaznivých následkov), ktorú je potrebné nahradiť v peniazoch. Sťažovateľ v 2. rade však v konaní nepreukázal, že v jeho prípade nepostačuje ako zadost'učinenie samotné konštatovanie porušenia práva a z akého dôvodu nie je možné vzniknutú ujmu uspokojiť inak než v peňažnej forme.

16. Po dôkladnom preskúmaní napadnutého uznesenia ústavný súd konštatuje, že najvyšší súd postupoval ústavne konformným spôsobom, keď komplexne posudzoval podmienky prípustnosti podaného dovolania. Vo vzťahu k sťažovateľom namietanému neakceptovateľnému výkladu

predovšetkým dotknutých ustanovení zákona č. 514/2003 Z. z. v súvislosti s riešením relevantnej právnej otázky ústavný súd poukazuje na to, že právne závery dovolacieho súdu považuje za udržateľné, nevykazujúce znaky arbitrárnosti ani zjavnej neodôvodnenosti. Najvyšší súd v dôvodoch napadnutého uznesenia podrobne analyzoval právne závery vyplývajúce z jeho rozhodnutí, od ktorých sa mal krajský súd podľa sťažovateľa pri rozhodovaní odchyliť, pričom zrozumiteľne vysvetlil, že žiaden odklon pri riešení sformulovanej dovolacej otázky v posudzovanom prípade neidentifikoval. Práve naopak, najvyšší súd dospel k záveru, že konajúce súdy ustálenú rozhodovaciu prax dovolacieho súdu plne rešpektovali (body 9 až 11 napadnutého uznesenia). Súčasne sťažovateľa upozornil, že ak mienil rozporovať (nesprávny) postup konajúcich súdov v procese dokazovania či hodnotenia dôkazov, mal uplatniť dôvod prípustnosti dovolania aj podľa § 420 písm. f) CSP, čo však neučinil (bod 12 napadnutého uznesenia).

17. Ústavný súd už judikoval, že právo na náhradu škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím štátneho orgánu alebo jeho nesprávnym úradným postupom v zmysle čl. 46 ods. 3 ústavy nie je absolútne, ale v záujme zaistenia právnej istoty podlieha (čl. 46 ods. 4 v spojení s čl. 51 ods. 1 ústavy) zákonným obmedzeniam upravujúcim predpoklady na jej uplatnenie (II. ÚS 467/08, ZNaU 106/2008).

18. Zmyslom a účelom zákona č. 514/2003 Z. z. je v súlade s čl. 46 ods. 3 ústavy ustanoviť podmienky, za ktorých vzniká právo na náhradu škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím súdu, iného štátneho orgánu či orgánu verejnej správy alebo nesprávnym úradným postupom, a to spôsobom, ktorý umožňuje odškodniť všetky prípady, v ktorých bola poškodenému spôsobená škoda takým rozhodnutím orgánu verejnej moci alebo jeho úradným postupom, ktoré boli neskôr posúdené ako nezákonné.

19. Pojem „nesprávny úradný postup“ zákon č. 514/2003 Z. z. v § 9 nedefinuje. S účinnosťou od 1. januára 2013 sa v rámci uvedeného ustanovenia riešia tie prípady vzniku škôd, ktoré vznikli inou ako rozhodovacou činnosťou orgánov verejnej moci pri výkone verejnej moci, medzi ktoré patrí (aj) porušenie povinnosti orgánu verejnej moci urobiť úkon alebo vydať rozhodnutie v zákonom ustanovenej lehote, nečinnosť orgánu verejnej moci pri výkone verejnej moci, zbytočné prietahy v konaní alebo iný nezákonný zásah do práv, právom chránených záujmov fyzických osôb a právnických osôb (I. ÚS 330/2022).

20. Z komentovaného znenia k § 17 ods. 2 zákona č. 514/2003 Z. z. pritom vyplýva že pre vznik práva na náhradu nemajetkovej ujmy, obdobne ako pre vznik práva na náhradu škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím orgánu verejnej moci alebo jeho nesprávnym úradným postupom, je nevyhnutné, aby boli súčasne naplnené tri základné predpoklady, ktorými sú nezákonné rozhodnutie orgánu verejnej moci alebo jeho nesprávny úradný postup, existencia nemajetkovej ujmy a kvalifikovaná príčinná súvislosť medzi nezákonným rozhodnutím orgánu verejnej moci alebo jeho nesprávnym úradným postupom a vznikom nemajetkovej ujmy; v prípade nemajetkovej ujmy musí byť navyše zrejmé, že samotné konštatovanie porušenia práva je nedostačujúce (bližšie pozri *Jakubáč, R. Zákon o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci. Komentár. Bratislava : Wolters Kluwer, 2016*).

21. K otázke (automatického) prezumovania existencie nemajetkovej ujmy spôsobenej prietahmi v súdnom konaní a príčinnej súvislosti medzi nesprávnym úradným postupom a vznikom nemajetkovej ujmy sa ústavný súd už vyjadril napríklad v uznesení č. k. II. ÚS 152/2020, v ktorom

konštatoval, že zákon č. 514/2003 Z. z. veľmi podrobne demonštruje kritériá pre stanovenie výšky finančnej satisfakcie a v zmysle zásady znášania dôkazného bremena navrhovateľom – poškodeným (§ 132 CSP) požaduje jasnú špecifikáciu a preukázanie nemajetkovej ujmy. Preto, ak konajúce súdy svoj právny záver o zamietnutí žaloby na priznanie finančnej satisfakcie zdôvodnili absenciou akejkoľvek špecifikácie (zdôvodnenia a preukázania) nemajetkovej ujmy, ktorá mala byť zbytočnými priet'ahmi spôsobená, neodporujú takéto dôvody podľa ústavného súdu zmyslu a účelu aplikovaných ustanovení § 17 ods. 2 a 3 zákona č. 514/2003 Z. z.

22. Na základe uvedeného ústavný súd konštatuje, že nezistil žiadny dôvod, pre ktorý by mohla vzniknúť pochybnosť o ústavnej konformite napadnutého uznesenia najvyššieho súdu, preto ústavnú sťažnosť sťažovateľa v 2. rade odmietol pre jej zjavnú neopodstatnenosť podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde (bod 2 výroku tohto uznesenia).

23. Ústavný súd v závere dodáva, že v zmysle stabilnej judikatúry ústavného súdu právo na spravodlivé súdne konanie nie je možné vykladať tak, že by sťažovateľovi garantovalo úspech v konaní alebo sa ním zaručovalo právo na rozhodnutie zodpovedajúce jeho predstavám. Obsahom tohto ústavne zaručeného práva je zabezpečenie práva na také súdne konanie, v ktorom sa uplatnia všetky zásady súdneho rozhodovania v súlade so zákonmi za súčasnej aplikácie ústavných princípov. Len skutočnosť, že sťažovateľ sa so závermi či názormi konajúceho súdu nestotožňuje, nemôže sama osebe založiť opodstatnenosť ústavnej sťažnosti.

24. Keďže ústavná sťažnosť bola odmietnutá ako celok, ústavný súd sa ďalšími požiadavkami sťažovateľa v 2. rade uvedenými v petite nezaoberal, keďže rozhodovanie o nich je podmienené vyslovením porušenia základného práva alebo slobody, k čomu v tomto prípade nedošlo.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Bratislave (detašované pracovisko) 23. marca 2023

Jana Baricová
predsedníčka senátu